

CRNA GORA
SKUPŠTINA

Odbor za ljudska prava i slobode

Broj: 00-63-8/24- 15/2 ; EPA: 237 XXVIII

Odbor za zdravstvo, rad i socijalno staranje

Broj: 00-63-12/24- 10/2 ; EPA: 237 XXVIII

Odbor za prosvjetu, nauku, kulturu i sport

Broj: 00-63-11/24- 10/2 ; EPA: 237 XXVIII

Podgorica, 24. april 2024. godine

Odbor za ljudska prava i slobode, Odbor za zdravstvo, rad i socijalno staranje i Odbor za prosvjetu, nauku, kulturu i sport sa Prve zajedničke sjednice, održane 27. marta 2024. godine podnose sledeći

IZVJEŠTAJ SA PRVE ZAJEDNIČKE SJEDNICE NA TEMU:

„STEPEN REALIZACIJE PRAVA DJECE I MLADIH I NJIHOVIH PORODICA KOJI PRIPADAJU ROMSKOJ I EGIPČANSKOJ POPULACIJI U CRNOJ GORI SA FOKUSOM NA:

- **OBEZBJEDIVANJE ODRŽIVOG RJEŠENJA ZA PREVOZ DJECE IZ ROMSKE I EGIPČANSKE ZAJEDNICE DO VRTIĆA I ŠKOLA I**
- **POVEĆANJE BROJA SARADNIKA SOCIJALNE INKLUZIJE ROMA I EGIPČANA IZ OBLASTI OBRAZOVANJA, ZDRAVSTVENE I SOCIJALNE ZAŠTITE I TRAJNO REGULISANJE NJIHOVOG STATUSA“**

Polazeći od navoda iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2023. godinu: „Romi i Egipćani i dalje su najranjiviji dio stanovništva, a anticiganizam ostaje problem. Nije bilo daljih dešavanja u vezi sa smanjenjem praga za političko predstavljanje Roma u Skupštini, budući da Zakon o izboru odbornika i poslanika nije izmijenjen. Dana 6. aprila 2023. godine, skupštinski Odbor za ljudska prava i slobode, u saradnji sa Ministarstvom ljudskih i manjinskih prava i Zaštitnikom, organizovao je prvo zasjedanje Romskog parlamenta. Romski savjet je bojkotovao zasjedanje. Vlada je organizovala 19. oktobra 2022. godine treći ministarski sastanak sa Romima u Podgorici. Ministri svih zemalja Zapadnog Balkana odgovorni za inkluziju Roma saglasili su se da će djelovati u skladu sa obavezama preuzetim u Poznanju 2019. godine i tokom prva dva ministarska sastanka organizovana u Tirani (2020) i Sarajevu (2021). Takođe su se saglasili da će ojačati postojeći rad na integraciji Roma u oblastima stanovanja, zapošljavanja, zelene i digitalne agende, i budžetiranja usmjerenom ka Romima, te da će usvojiti snažne sisteme praćenja i izvještavanja radi mjerenja napretka u sprovođenju novih strategija za Rome i ciljeva iz Poznanjske deklaracije uz pomoć nacionalnih statističkih kancelarija.

Dana 2. novembra 2022. godinu, Vlada je imenovala nacionalnu kontakt osobu za Rome, poziciju koja je bila upražnjena od avgusta 2020. Kontakt osoba dolazi iz romske zajednice i dugogodišnji je zaposleni Ministarstva. Međutim, kontakt osoba nema odlučujuću ulogu u Ministarstvu, a njegove ograničene sposobnosti i resursi i dalje su glavni nedostaci. Vlada je 26. maja 2023. godine usvojila Odluku o uspostavljanju koordinacionog tijela za praćenje sprovođenja Poznanjske deklaracije, kojoj predsjedava kontakt osoba.

U 2022. godini, 26 organizacija civilnog društva dobile su javna sredstva za sprovođenje projekata u oblasti inkluzije Roma. Osim toga, u 2022. godini, Fond za manjine podržao je 10 projekata u oblasti inkluzije Roma. Budžet dodijeljen za projekte podrške inkluziji Roma raste, ali nedostaje odgovarajuće planiranje, praćenje i finansijska kontrola.

U školskoj 2022/2023. godini, 202 romske djece pohađalo je predškolsko obrazovanje (92 dječaka i 110 djevojčica), 1.833 osnovnu školu (950 dječaka i 883 djevojčice), a 214 srednju školu (122 dječaka i 92 djevojčice). Trenutno, 14 romskih studenata pohađa univerzitet. Primijećen je porast broja romskih posrednika za obrazovanje koji rade u različitim opštinama, pri čemu 30 njih podržava Ministarstvo prosvjete. Pravni okvir još uvijek nedovoljno podržava upis romskih studenata na visokoškolske ustanove. Iako Crna Gora pruža stipendije u iznosu od 150 eura mjesečno, nema dodatnih stimulansa. U cjelini, kvalitet obrazovanja romske djece ostaje oblast velike zabrinutosti.

U 2022. godini, Zaštitnik je sproveo terensko istraživanje u romskim naseljima u 13 opština. Preliminarni rezultati pokazuju da Romi i Egipćani žive u manje segregiranim naseljima nego prije 6 ili 7 godina, ali 42,2% Roma i dalje živi u isključivo romskim naseljima. Problem prenaseljenosti u romskim domaćinstvima i dalje postoji, sa blagim poboljšanjima u pogledu pristupa vodi, snabdijevanja električnom energijom i posjedovanja osnovnih aparata.

Zemlja još uvijek sistematski ne rješava problem dječjeg prosjačenja i dječjih brakova, niti preduzima dovoljne korake da ispuni svoje obaveze u vezi sa rješavanjem apatridije, kako preporučuje Visoki komesar Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR). Romski jezik se nedovoljno koristi i ne uči se u školama.“ (str. 50 i 51 Izvještaja EK o Crnoj Gori za 2023. godinu),

i Inicijative Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori za održavanje zajedničke tematske sjednice tri odbora,

- Odbor za ljudska prava i slobode je Planom aktivnosti Odbora za 2023. godinu utvrdio održavanje navedene tematske sjednice,

- Odbor za zdravstvo, rad i socijalno staranje je na Devetoj sjednici, održanoj 12. februara 2024. godine jednoglasno podržao predlog UNICEF-a, a

- Odbor za prosvjetu, nauku, kulturu i sport je na Petoj sjednici, održanoj 16. februara 2024. godine jednoglasno podržao predlog UNICEF-a,

pa je u skladu sa članom 66 Poslovnika Skupštine Crne Gore 27. marta 2024. godine održana Prva zajednička sjednica Odbora za ljudska prava i slobode, Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje i Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport.

Tema Prve zajedničke sjednice tri odbora bila je „*Stepen realizacije prava djece i mladih i njihovih porodica koji pripadaju romskoj i egipćanskoj populaciji u Crnoj Gori sa fokusom na:*

- *obezbjedivanje održivog rješenja za prevoz djece iz romske i egipćanske zajednice do vrtića i škola i*
- *povećanje broja saradnika socijalne inkluzije Roma i Egipćana iz oblasti obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite i trajno regulisanje njihovog statusa“.*

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 4 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: zamjenice Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Snežana Mijušković i Nerma Dobardžić, v. d. generalne direktorke Direktorata za cjeloživotno učenje Jasna Jovanović, v. d. generalne direktorke Direktorata za gimnazijsko i stručno obrazovanje Marija Gošović, državna sekretarka u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Andela Bašović, načelnica Direkcije za zaštitu rizičnih grupa u Ministarstvu rada i socijalnog staranja Budimirka Đukanović, direktorica Direktorata za socijalnu i dječju zaštitu Mersida Aljićević, državna sekretarka u Ministarstvu zdravlja Mirjana Vlahović-Andrijašević, nacionalni koordinator za Rome i Egipćane i načelnik Odjeljenja za unapređenje i zaštitu prava Roma i Egipćana u Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava mr Sokolj Beganaj, predsjednik Savjeta za prava djeteta i potpredsjednik Vlade za demografiju i mlade Dragoslav Ščekić, savjetnica potpredsjednika Vlade za demografiju i mlade Sanja Jokić, sekretarka Savjeta za prava djeteta Tijana Ivančević, predsjednik Romskog savjeta Mensur Šaljaj, saradnica u Zavodu za školstvo Anita Marić, sekretarka Odbora za društvene djelatnosti Zajednice opština Crne Gore Ivana Nedović, šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori Huan Santander, zamjenica šefa Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori Sabina Žunić, koordinatorka za socijalne politike u Predstavništvu UNICEF-a Irena Jokić-Božović, koordinatorka projekta ROMACTED II u Programskoj kancelariji Savjeta Evrope u Podgorici Milica Kovačević, koordinator projekta za borbu protiv diskriminacije u Programskoj kancelariji Savjeta Evrope u Podgorici Alessandro Botta, viša saradnica za zaštitu u UNHCR-u Ana Rašović, v. d. direktora Osnovne škole „Oktoih“ Dragan Mijušković, v. d. direktorice Osnovne škole „Savo Pejanović“ Milja Božović, direktorica Osnovne škole „21. maj“ Tijana Luković, direktorica Osnovne škole „Božidar Vuković Podgoričanin“ Jelena Svrkota-Popović, direktor Osnovne škole „Vuk Karadžić“ Budimir Budo Vukićević, direktorica Osnovne škole „Vladimir Nazor“ Ljiljana Marković, direktor

Osnovne škole „Marko Miljanov“ Predrag Burzanović, generalna sekretarka Crvenog krsta Crne Gore Jelena Dubak, finansijska menadžerka NVO „Centar za prava djeteta Crne Gore“ Jelena Gluščević, izvršna direktorica NVO „Udruženje roditelji“ Kristina Mihailović, izvršni direktor NVO „Mladi Romi“ Samir Jaha, predstavnik NVO „Građanska alijansa“ Milena Vujović i medijatori u sistemu obrazovanja Edmir Bonešta i Anton Krasnić.

Većina prisustvniha je uzela aktivno učešće na sjednici i u okviru izlaganja na pomenutu temu dala osvrt na obezbjeđivanje održivog rješenja za prevoz djece iz romske i egipćanske zajednice do vrtića i škola i povećanje broja saradnika socijalne inkluzije Roma i Egipćana iz oblasti obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite i trajno regulisanje njihovog statusa.

Tokom rasprave, između ostalog, saopšteno je:

- da je kvalitetno obrazovanje najvažniji korak u procesu inkluzije pripadnika romsko-egipćanske populacije u cilju njihove uključenosti u sve društvene tokove;
- da je školske 2022/2023. godine 202 romske djece pohađalo predškolsko obrazovanje, 1.833 osnovnu školu, a 214 pripadnika RE populacije srednju školu, dok je na fakultetima bilo 14 romskih studenata;
- da je potrebno uložiti dodatne napore na razvijanju svijesti o važnosti obrazovanja među pripadnicima romske i egipćanske populacije, kreiranju programa kako bi se prevazišao problem nedovoljnog poznavanja službenog jezika, posebno za učenike od prvog do trećeg razreda osnovne škole i obezbjeđivanju prevoza za djecu romske i egipćanske populacije predškolskog uzrasta, kako bi što veći broj njih pohađao vrtiće;
- da je potrebno nastaviti sa mentorskom podrškom učenicima, a posebnu pažnju neophodno je posvetiti unapređenju kvaliteta obrazovanja romske djece, jer je i u posljednjem Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori iz novembra 2023. godine ukazano da „kvalitet obrazovanja romske djece ostaje oblast velike zabrinutosti“;
- da je za prekidanje međugeneracijskog siromaštva ove zajednice ključno rješavanje dva problema: prvi se odnosi na odnosi na obezbjeđenje prevoza do škole ili predškolskih ustanova za svu djecu koja pripadaju RE populaciji, jer je ova usluga u određenim institucijama dostupna, ali je loše organizovana, pa je početak tekuće školske godine zbog nedostatka besplatnog prevoza za mnogu romsku i egipćansku djecu kasnio čak dva mjeseca, dok se drugi odnosi na povećanje broja medijatora koji su neophodni za kvalitetnu saradnju između romsko-egipćanskih porodica i obrazovnih, zdravstvenih i institucija socijalne i dječje zaštite;
- da je za smanjenje siromaštva djece u Crnoj Gori neophodno da se stvore uslovi da svako dijete, odnosno sva djeca iz RE zajednice, od ranog djetinjstva imaju pristup kvalitetnom, inkluzivnom obrazovanju;
- da segregacija romske djece dovodi do društvene isključenosti koja rezultira ograničavanjem pristupa servisima, te da sram, stigma i nedostatak pristupa osnovnim uslugama prevashodno zdravstva, obrazovanja i socijalne zaštite, djecu može zarobiti u začarani krug međugeneracijskog siromaštva;
- da istraživanje pokazuje da svega jedno od šestoro romske djece uzrasta od tri do pet godina pohađa neki vid programa obrazovanja u ranom djetinjstvu i da rano obrazovanje nije dostupno svima na isti način, te da veliki problem predstavlja nepristupačnost i nedostupnost javnog ili adekvatno organizovanog prevoza do škola, pri čemu se ne radi samo o ruralnim područjima, nego i o urbanim sredinama poput Podgorice;
- da romska djeca i njihovi roditelji vide obrazovanje i zapošljavanje kao ključni put za prevazilaženje siromaštva;
- da nadležne institucije treba hitno da povećaju broj romskih medijatora i obezbijede njihovo održivo finansiranje u sistemu, kao i da obezbijede efektnu organizaciju besplatnog prevoza do škola i vrtića svojoj romskoj i egipćanskoj djeci kojoj je to potrebno;

- da postoji besplatan prevoz za 600 učenika/ca osnovnih škola RE populacije u Podgorici, Nikšiću, Beranama, Cetinju, Ulcinju i Tivtu, da je Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava prošle godine putem javnog konkursa za nevladine organizacije kroz realizaciju tri projekta obezbijedilo tri kombi vozila, a od 19. marta 2024. godine dodatno su donirana još tri vozila;
- da Analiza UNICEF-a pokazuje da jedna od mjera za podršku obrazovne integracije Roma i Egipćana treba da bude organizacija prevoza u četiri opštine (Podgorica, Nikšić, Berane i Cetinje) sa najvećim brojem učenika romske i egipćanske populacije;
- da je jedna od preporuka Zajednice opština usvajanje pravilnika o načinu organizovanja prevoza djece predškolskog uzrasta, jer nepostojanje ovog podzakonskog akta sputava opštine koje imaju volju i namjeru da postupaju u tom pravcu;
- da je u 2021. godini procenat romsko-egipćanske djece uključene u predškolsko vaspitanje iznosio 16%, dok je u 2023. godini 66,6 %, pa je evidentan porast od 45%; u osnovno obrazovanje u 2021. godini procenat uključenih učenika je iznosio 56%, dok je u 2023. godini 88,5%, što govori o porastu za 32,52%; u srednjim školama u 2021. godini bilo je 3% uključenih učenika, dok je u 2023. godini uključeno 88.5 % učenika, a kod visokog obrazovanja u 2021. godini bila su 4 studenta na prvoj godini, dok je u 2023. godini 8 romskih studenata;
- da je Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, nauke i inovacija, Zavodom za školstvo i nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima pripadnika romske i egipćanske zajednice, radilo na promovisanju upisa djece u predškolske ustanove, kao i u prvi razred osnovne škole i prvi razred srednje škole;
- da je trenutno angažovano 47 medijatora, od čega je većina zadužena za oblast obrazovanja i da je potrebno regulisati njihov radni status, te postepeno ih integrisati u sistem obrazovanja, socijalne i zdravstvene zaštite putem sistematizacije njihovih radnih mjesta i pripremiti analizu po sektorima sa procjenom troškova kako bi se Vladi dale preporuke za kreiranje održivih mehanizama;
- da je novim Akcionim planom za sprovođenje Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025, za period 2024-2025. godine, predviđeno povećanje broja saradnika u oblasti obrazovanja, kao i da se pristupi izmjenama i dopunama Pravilnika za saradnike u oblasti obrazovanja, u cilju smanjenja broja učenika sa 70 na 40 po saradniku/ci, što podrazumijeva angažovanje većeg broja saradnika u oblasti obrazovanja, sa 26 koliko ih je trenutno angažovano na 40;
- da polovina medijatora nijesu pripadnici romsko-egipćanske populacije, što zbog nepoznavanja jezika stvara barijeru u komunikaciji, pa bi jedan od uslova za zapošljavanje ovih lica trebalo da bude poznavanje jezika kojim ova populacija govori;
- da zbog jezičke barijere nerijetko dolazi do posljedica getoizacije i segregacije, jer se romska djeca iz tog razloga upisuju u škole gdje je dominantna zastupljenost romske djece;
- da treba uložiti dodatne napore da se broj romske djece u predškolskim ustanovama poveća, ali da se i polovina njih upiše u gradske vrtiće;
- da je potrebno povećati zarade medijatorima kako ne bi imali potrebu da rade dodatne poslove;
- da veliki problem predstavlja broj neregistrovane romske i egipćanske djece, te da su ta djeca „nevidljiva“ za sistem i, kao takva, ne ostvaruju svoja zakonska prava i podložna su zloupotrebama;
- da se položaj romske djece ne može adekvatno riješiti bez sistemskog rješenja problema za svu djecu u Crnoj Gori, jer će se tek nakon usvajanja sistemskih rješenja, ista odnositi i na djecu koja pripadaju RE populaciji;
- da je potrebno pažljivije procijeniti situaciju u kojoj se nalazi određena porodica i odluke koje donosi, jer te situacije i odluke umnogome zavise od uslova u kojima žive i mogućnosti sa kojima raspolažu i
- da je nužno da se sve navedene aktivnosti, potrebne za rješavanje problema RE populacije, predvide i planiraju budžetom za narednu godinu.

Na Prvoj zajedničkoj sjednici Odbora za ljudska prava i slobode, Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje i Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport donesen je sledeći

ZAKLJUČAK:

1. Učesnici sjednice su zaključili da je kvalitetno obrazovanje najvažniji korak u procesu inkluzije pripadnika romsko-egipćanske populacije u sve društvene tokove.
Iako je školske 2022/2023. godine 202 romske djece pohađalo predškolsko obrazovanje, 1.833 osnovnu školu, a 214 srednju školu, dok je na fakultetima bilo 14 romskih studenata, potrebno je uložiti dodatne napore na razvijanju svijesti o važnosti obrazovanja među pripadnicima ove populacije, kreiranju programa kako bi se prevazišao problem nedovoljnog poznavanja službenog jezika, posebno za učenike od prvog do trećeg razreda osnovne škole i obezbjeđivanju prevoza za djecu romske i egipćanske populacije predškolskog uzrasta, kako bi što veći broj njih pohađao vrtiće.
Takođe, neophodno je nastaviti sa mentorskom podrškom učenicima, a posebnu pažnju treba posvetiti unapređenju kvaliteta obrazovanja romske djece, jer je, i u posljednjem Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori iz novembra 2023. godine, ukazano da „kvalitet obrazovanja romske djece ostaje oblast velike zabrinutosti“.
2. Učesnici sjednice su saglasni da segregacija romske djece dovodi do društvene isključenosti koja rezultira ograničavanjem pristupa servisima, dok sram, stigma i nedostatak pristupa osnovnim uslugama prevashodno zdravstvenim, obrazovnim i uslugama socijalne zaštite djecu može zarobiti u začarani krug međugeneracijskog siromaštva koje je jedna od glavnih prepreka za školovanje romske djece.
S obzirom da rezultati istraživanja ukazuju da svega jedno od šestoro romske djece uzrasta od tri do pet godina pohađa neki vid programa obrazovanja u ranom djetinjstvu koje nije dostupno svima na isti način i da veliki problem predstavlja nepristupačnost i nedostupnost javnog ili adekvatno organizovanog prevoza do škola, ne samo u ruralnim područjima, nego čak i u urbanim sredinama, poput Podgorice, zaključeno je da je neophodno da nadležne institucije preduzimaju sinhronizovane i kontinuirane aktivnosti na poboljšanju stanja u ovoj oblasti.
3. Iako uporedni podaci za 2021. i 2023. godinu pokazuju pozitivne rezultate i porast broja romske i egipćanske djece uključene u sve nivoe obrazovanja, o čemu svjedoče informacije da je u 2023. godini 66,6% romske i egipćanske djece pohađalo predškolske ustanove, 88,5% osnovnu i 88,53% srednju školu, zaključeno je da je u cilju smanjenja siromaštva djece u Crnoj Gori neophodno stvoriti uslove da svako dijete, odnosno sva djeca iz romsko-egipćanske zajednice, od ranog djetinjstva imaju pristup kvalitetnom i inkluzivnom obrazovanju i stvoriti pretpostavke da djeca steknu adekvatna znanja i budu osposobljena za kasnije uključivanje na tržište rada.
4. Pozivaju se nadležne institucije da hitno povećaju broj romskih medijatora koji predstavljaju sponu između državnih institucija i porodica Roma i Egipćana i da obezbijede njihovo održivo finansiranje u sistemu, kao i da obezbijede efektnu organizaciju besplatnog prevoza do vrtića i škola svoj romskoj i egipćanskoj djeci kojoj je to potrebno.
Takođe, potrebno je uložiti dodatne napore kako bi se povećao broj romsko-egipćanske djece u vrtićima, a posebno u gradskim vrtićima čime bi se izbjegla njihova segregacija.
Uz to, potrebno je obezbijediti dodatnu podršku djeci iz ove populacije kroz mentorstvo i druge inicijative kako bi što uspješnije savladali gradivo tokom procesa obrazovanja.

5. U ovom trenutku je angažovano 47 romskih medijatora u oblasti obrazovanja, zapošljavanja, zdravstva i socijalne zaštite, imajući u vidu da je Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava poslednjih godina predano radilo na povećanju broja romskih i egipćanskih medijatora. Međutim, u narednom periodu potrebno je preduzeti aktivnosti na povećanju njihovog broja i trajno regulisati njihov radni status, te integrisati ih u sistem obrazovanja, zapošljavanja, socijalne i zdravstvene zaštite putem sistematizacije njihovih radnih mjesta i pripremiti analizu po sektorima sa procjenom troškova kako bi se Vladi Crne Gore uputile preporuke za kreiranje održivih mehanizama.
Stoga su učesnici sjednice pozdravili namjeru Vlade Crne Gore i resornog Ministarstva ljudskih i manjinskih prava da se u skladu s Akcionim planom za sprovođenje Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025, za period 2024-2025. godine, poveća broj saradnika u oblasti obrazovanja, kao i da se pristupi izmjenama i dopunama Pravilnika za saradnike u oblasti obrazovanja, u cilju smanjenja broja učenika sa 70 na 40 po saradniku, što podrazumijeva angažovanje većeg broja saradnika u oblasti obrazovanja i povećanje njihovog broja sa sadašnjih 26 na 40.
6. Polazeći od informacije da polovina medijatora nije iz romske populacije, što zbog nepoznavanja jezika stvara barijeru u komunikaciji sa pripadnicima romsko-egipćanske zajednice, potrebno je razmotriti mogućnost da se za medijatore dominantno angažuju osobe koje poznaju romski jezik, čime će se obezbijediti i veća zastupljenost pripadnika ove populacije u institucijama sistema.
Takode, uzimajući u obzir povećanje troškova života i povećanje zarada prosvjetnim radnicima, preporuka je da nadležne institucije razmotre mogućnost povećanja zarada medijatorima kako zbog visine zarade koja im ne omogućava dostojanstven život ne bi bili prinudeni da rade dodatne poslove.
7. Pozivaju se Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija i Zavod za školstvo da u saradnji sa nevladinim organizacijama koje se bave poboljšanjem položaja pripadnika romske i egipćanske populacije nastave aktivnosti na promovisanju upisa romske djece u predškolske ustanove, kao i u prvi razred osnovne škole i prvi razred srednje škole, kako bi što veći broj romske i egipćanske djece bio obuhvaćen sistemom obrazovanja.
8. Preporučuje se Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija da donese pravilnik o načinu organizovanja prevoza djece predškolskog uzrasta, jer nepostojanje ovog podzakonskog akta sputava opštine koje imaju volju i namjeru da postupaju u tom pravcu.
Iako neke od opština već organizuju prevoz za djecu školskog ili predškolskog uzrasta važno je da Ministarstvo donese ovaj pravilnik kako bi se zbog bezbjednosti i sigurnosti najmladih proces prevoza pravno regulisao i sprovodio po utvrđenim normama i standardima.
9. Učesnici sjednice su upoznati da postoji besplatan prevoz za 600 učenika osnovnih škola romske i egipćanske populacije u Podgorici, Nikšiću, Beranama, Cetinju, Ulcinju i Tivtu i da je Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava 2023. godine obezbijedilo tri kombi vozila, a da su 19. marta 2024. godine donirana još tri vozila.
Uzimajući u obzir da su obrazovanje i zapošljavanje ključni za prevazilaženje siromaštva, zaključeno je da prioritet nadležnih institucija treba da bude obezbjeđivanje održivog sistemskog rješenja za prevoz romske i egipćanske djece od njihovih domova do vrtića i škola i da u početku akcenat treba da bude na organizaciji održivog prevoza u Podgorici, Nikšiću, Beranama i Cetinju, opštinama sa najvećim brojem učenika romske i egipćanske populacije.
10. Ocijenjeno je da veliki problem predstavlja broj neregistrovane romske i egipćanske djece koja su "nevidljiva" za sistem i, kao takva, ne ostvaruju svoja zakonska prava i podložna su

zloupotrebama, zbog čega nadležne institucije hitno treba da preduzmu aktivnosti na rješavanju ovog problema, kao i da se problemi romske djece ne mogu adekvatno riješiti bez sistemskog rješenja problema za svu djecu u Crnoj Gori.

11. Učesnici sjednice su zaključili da je neophodno pažljivije procjenjivati situacije u kojima se nalaze određene porodice i odluke koje donose, jer situacije i odluke umnogome zavise od uslova u kojima te porodice žive i mogućnosti sa kojima raspolažu. Takođe, saglasni su da se za sve aktivnosti usmjerene na rješavanje problema romsko-egipćanske populacije u narednoj godini nužno planiraju i izdvoje precizna budžetska sredstva.
12. Zaključeno je da se multisektorskim pristupom i sinergijom nadležnih državnih organa i institucija, uz podršku i partnerstvo sa međunarodnom zajednicom, nevladinim organizacijama koje se bave zaštitom prava romsko-egipćanske populacije i ljudskih prava, generalno, a prvenstveno u saradnji sa Romima i Egipćanima koji žive u našoj državi, većina uočenih problema može riješiti, za šta su i institucije pokazale svoju spremnost.
13. Izvještaj sa Zaključkom biće dostavljen Vladi Crne Gore, Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvu prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu finansija, Ministarstvu unutrašnjih poslova, Zavodu za školstvo, na dalji postupak i Kolegijumu predsjednika Skupštine Crne Gore i učesnicima Prve zajedničke sjednice Odbora za ljudska prava i slobode, Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje i Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport, na upoznavanje.

**PREDSJEDNIK
ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE**

Jovan Jole Vučurović

**PREDSJEDNIK
ODBORA ZA ZDRAVSTVO, RAD I SOCIJALNO STARANJE**

Dražen Petrić

**PREDSJEDNIK
ODBORA ZA PROSVJETU, NAUKU,
KULTURU I SPORT**

Nikola Rovčanin

